

Орлик О. В.

*к.е.н., доцент, Одеський національний економічний університет, Україна;
e-mail: orox@ukr.net*

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО ОСНОВНІ СКЛАДОВІ

Анотація. У статті розглянуто сутність фінансово-економічної безпеки та її місце в системі економічної безпеки підприємства. Досліджено механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства, визначено структуру і зміст його основних складових, дано їх загальну характеристику. Обґрунтовано, що виконання завдань і функцій системи фінансово-економічної безпеки здійснюється у разі дотримання певних принципів та застосування ряду методів управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, механізм управління, складові механізму управління.

Формул: 0; рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 14

Orlyk O. V.

*PhD in Economics, Docent, Odessa National Economic University, Ukraine;
e-mail: orox@ukr.net*

THE MECHANISM OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT OF AN ENTERPRISE AND ITS MAIN COMPONENTS

Abstract. The article describes the essence of the financial and economic security and its place in the system of economic security of the enterprise. The mechanism of financial and economic security is investigated, the structure and content of its main components are defined, their overall performance is given. It has been substantiated that the tasks and functions of financial and economic security are implemented in compliance with certain principles and application of some methods of financial and economic security management.

The article is to study the main components of the mechanism of management of financial and economic security entities. Financial and economic security serves as a fundamental element and factor in the formation of economic security. Ensuring financial security should be given special attention in every enterprise.

The large number of threats requires the development and implementation of effective measures to ensure financial and economic security. The mechanism of providing financial and economic security is an integral part of its economic security, based on specific tasks, functions and principles; involves the use of the system together methods, tools and concrete measures for their implementation, which must not be used separately and in combination, comprehensively and promptly.

Keywords: financial and economic security, management mechanism, components of management mechanism.

JEL Classification: G 10, G 32.

Formulas: 0; fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 14

Орлик О. В.

*к.э.н., доцент, Одесский национальный экономический университет, Украина;
e-mail: orox@ukr.net*

МЕХАНИЗМ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ И ЕГО ОСНОВНЫЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ

Аннотация. В статье рассмотрена сущность финансово-экономической безопасности и ее место в системе экономической безопасности предприятия. Исследован механизм управления финансово-экономической безопасностью предприятия, определена структура и содержание его основных составляющих, дано их общую характеристику. Обосновано, что

выполнение задач и функций системы финансово-экономической безопасности осуществляется при соблюдении определенных принципов и применении ряда методов управления финансово-экономической безопасностью предприятия.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность, механизм управления, составляющие механизма управления.

Формул: 0; рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 14

Вступ. Сучасний період розвитку економіки потребує зміни підходів до дослідження фінансово-економічної безпеки, що пояснюється змінами, як у глобальному, так і локальному масштабі.

Фінансова безпека є важливою складовою економічної безпеки підприємства, поряд з такими її складовими, як інтелектуальна, кадрова, техніко-технологічна, інформаційна, політико-правова, екологічна, силова. В сучасних умовах перед підприємствами України стоїть проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки шляхом запровадження відповідного механізму управління та ефективного застосування його складових.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Проблемам забезпечення фінансово-економічної безпеки на рівні господарюючих суб'єктів присвячені праці таких дослідників, як: О. Барановський, І. Мойсеєнко, О. Марченко, І. Бланк, Т. Васильців, В. Волошин, О. Бойкевич, К. Горячева, А. Єпіфанов, О. Пластун, В. Домбровський, Л. Мартюшева та ін.

Питання механізму забезпечення фінансової безпеки підприємств досліджуються у працях І. Мойсеєнко, О. Марченко, К. Горячевої, Ю. Кім, Т. Загорельської, Т. Васильцева, В. Волошина, О. Бойкевича, В. Каркавчука та ін.

На сьогодні в економічній літературі відсутній єдиний підхід щодо складових механізму управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання, що зумовлює подальші дослідження у цьому напрямку.

Метою статті є дослідження основних складових механізму управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання.

Результати дослідження. Перед кожним суб'єктом господарювання стоїть завдання забезпечення стабільного функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Це зумовлює об'єктивну необхідність постійного дотримання відповідного рівня економічної безпеки підприємства, який залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і функціональні менеджери будуть спроможні запобігти та протистояти можливим загрозам та ліквідувати наслідки об'єктивних і суб'єктивних негативних впливів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Об'єктивні негативні впливи виникають не з вини конкретного підприємства або його окремих працівників. Суб'єктивні впливи виникають внаслідок неефективної роботи підприємства в цілому або окремих його працівників (передусім керівників і функціональних менеджерів) [1, с.100]. Економічний збиток, що заподіюється суб'єктові господарської діяльності, може бути пов'язаний з його нездатністю протистояти конкуренції і бути результатом його внутрішніх чинників. Збиток може явитися і наслідком дії зовнішніх чинників – як свідомих дій з боку інших підприємств (конкурентів, партнерів), так і стихійних (коливання на окремих ринках, дестабілізація національної економіки, світової економічної системи в цілому тощо) [2, с.178].

Фінансова безпека посідає особливе місце в системі економічної безпеки, впливаючи абсолютно на всі сфери діяльності підприємства. Це пояснюється тим, що рівень фінансової безпеки будь-якого підприємства визначає його можливості забезпечувати інші складові економічної безпеки, а зміни в будь-якій сфері підприємства в кінцевому результаті відображаються на його фінансовій безпеці.

У науковій літературі з питань фінансової безпеки суб'єктів господарювання наведена велика кількість визначень фінансової безпеки. Узагальнення підходів [1,

с.101; 3, с.90; 4, с.28; 5, с.28; 6, с.30; 7, с.142] щодо розуміння фінансової безпеки підприємства дає можливість констатувати, що така безпека розглядається як:

- здатність самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію, відповідно до цілей корпоративної стратегії, в умовах невизначеного і конкурентного середовища;
- ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин;
- граничний стан фінансової стійкості, що характеризується здатністю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, та в якому має перебувати підприємство для реалізації своєї стратегії;
- здатність фінансової системи забезпечити ефективне функціонування економічної системи та стале економічне зростання;
- фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність фінансово-економічних інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах;
- здатність суб'єкта господарювання протистояти загрозам внаслідок формування відповідного фінансового забезпечення;
- стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, виражений у найкращих значеннях фінансових показників;
- важлива складова частина економічної безпеки підприємства, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансів підприємства, яка відображається через систему критеріїв і показників його стану;
- рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання існуючих зобов'язань;
- якість фінансових інструментів і послуг, що запобігає негативному впливу можливих прорахунків і прямих зловживань на фінансовий стан підприємства.

Незважаючи на різні підходи щодо дефініції фінансової безпеки слід відзначити, що: суть фінансової безпеки підприємства вчені в основному розуміють як фінансову стійкість і/або як захищеність від загроз; головною метою фінансової безпеки виступає гарантування фінансової стійкості та максимально ефективного функціонування підприємства у поточному періоді та високий потенціал розвитку у майбутньому; головною умовою – здатність протистояти існуючим і виникаючим небезпекам та загрозам, які здатні завдати фінансової шкоди підприємству.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства зумовлює формування необхідних елементів і загальної схеми організації економічної безпеки. Враховуючі це, процес управління фінансовою безпекою підприємства можна поділити на ряд етапів:

1. Розроблення системи фінансових інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі функціонування підприємства.
2. Ідентифікація, аналіз та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці підприємства та реалізації його фінансових інтересів. Цей етап включає такі операції, як виокремлення множини загроз фінансовій безпеці підприємства, оцінювання ймовірностей їх виникнення, розрахунок розміру можливих збитків від реалізації потенційних або реальних загроз, а також дослідження чинників, які спричинили збитки.
3. Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. Процес оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства включає такі кроки: вибір критерію ефективності фінансово-економічної безпеки, який характеризує ступінь наближення підприємства до безпечного стану; побудова множини показників (індикаторів) фінансової безпеки; визначення порогових значень

показників (індикаторів); моніторинг вибраних показників і зіставлення їх фактичних значень із пороговими; визначення інтегрального рівня фінансової безпеки підприємства за обраними показниками.

4. Забезпечення ефективною нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства. Розроблення комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки та рекомендацій щодо впровадження їх на практиці.
5. Бюджетне планування реалізації розробленого комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки підприємства.
6. Реалізація запланованих заходів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства.
7. Контроль за ходом реалізації запланованих заходів щодо забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства.
8. Оперативне управління системою фінансової безпеки підприємства за допомогою механізму зворотного зв'язку, яке проявляється у коригуванні наявної або розробці нової системи заходів із забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки [6, с.71].

Для забезпечення безпеки підприємства необхідна взаємодія всіх учасників даного процесу (співробітників, підрозділів, служб), щоб їх зусилля були скоординованими і узгодженими, оскільки від цього залежить кінцевий результат та досягнення поставленої мети. Кожен з учасників процесу забезпечення заходів з безпеки повинен чітко знати, хто яку роботу виконує і за що несе відповідальність. Основні заходи з безпеки повинні бути відомі учасникам даного процесу і всім співробітникам підприємства, що дозволить вчасно виявити потенційні і реальні небезпеки та загрози, запобігти їх виникненню і негативному впливу на діяльність підприємства. Одночасно цілий ряд засобів, способів, методів забезпечення безпеки повинен бути засекречений і відомий лише вузькому колу учасників даного процесу, що дасть можливість більш ефективно боротися із різноманітними загрозами і вчасно запобігати нанесенню шкоди підприємству [8, с.308].

Виділяють [1, с.102] п'ять рівнів фінансової сталості та відповідно п'ять рівнів фінансової безпеки суб'єкту господарювання:

- суб'єкту господарювання достатньо власних оборотних засобів для функціонування (абсолютна фінансова сталість та фінансова безпека);
- суб'єкту господарювання практично достатньо власних оборотних засобів (нормальна фінансова сталість та фінансова безпека);
- суб'єкту господарювання недостатньо власних оборотних засобів, тому воно залучає середньострокові та довгострокові позики і кредити (нестійкий фінансовий стан і рівень безпеки);
- суб'єкт господарювання, окрім середньострокових та довгострокових позик і кредитів, залучає короткострокові (критичний фінансовий стан і рівень безпеки);
- суб'єкт господарювання не може забезпечити фінансування своєї діяльності ані власними, ані залученими засобами (кризовий фінансовий стан і рівень безпеки).

Процес забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства базується на відповідному механізмі її управління, під яким розглядають сукупність станів та процесів, з яких складається управління щодо протидії небезпекам, загрозам та ризикам [9, с.145].

Фінансова безпека підприємства є складним, динамічним явищем і потребує розробки такого механізму її забезпечення, який би враховував усі її характеристики та умови функціонування суб'єкту господарювання. Функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки має бути спрямоване на: визначення фінансових

інтересів суб'єкта господарювання, які потребують захисту в процесі його функціонування; виявлення на ранніх стадіях загроз, як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, які не дозволяють суб'єкту господарювання реалізувати фінансові інтереси; розробку та реалізацію системи заходів щодо нейтралізації загроз фінансовим інтересам суб'єкта господарювання та недопущення можливих фінансових збитків [10, с.340].

Аналіз ряду наукових джерел [7, с.143; 10, с.340; 11, с.7] дозволяє констатувати, що до складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства можна віднести такі основні складові елементи, як: об'єкти та суб'єкти управління, сукупність фінансових інтересів підприємства, функції, принципи і методи управління, організаційну структуру, нормативно-правове забезпечення, інформаційне забезпечення тощо. Усі перелічені складові елементи управління в сукупності складають механізм управління фінансово-економічною безпекою.

У науковій літературі присутні різні підходи щодо визначення об'єкту механізму забезпечення фінансової безпеки:

- при побудові загальної системи управління таким об'єктом виступає фінансова діяльність підприємства в цілому;
- для кожного окремого проміжку часу може бути виділений свій пріоритетний об'єкт: прибуток, джерела та обсяги фінансових ресурсів, структура капіталу, грошових потоків, структура активів, інвестиції, фінансові ризики, система фінансових інновацій тощо;
- у розрізі основних задач управління фінансовою безпекою таким об'єктом може виступати: прибуток, інвестиції, джерела формування фінансових ресурсів, структура капіталу, активів, грошових потоків, фінансові ризики тощо [10, с.340].

Суб'єктами управління фінансовою безпекою є власники, керівництво підприємства та фінансові менеджери, які шляхом проведення аналітичних досліджень, як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємства, розробляють відповідні пропозиції щодо запобігання фінансовим проблемам.

В системі фінансово-економічної безпеки перш за все, захисту потребують фінансові інтереси підприємства, які безпосередньо впливають на зміст механізму забезпечення фінансової безпеки.

Фінансово-економічні інтереси підприємства – це його об'єктивні потреби у сфері фінансово-економічної діяльності, задоволення яких забезпечує реалізацію головних цілей його фінансово-економічного розвитку на кожному з етапів життєвого циклу. Фінансово-економічні інтереси підприємства не залишаються незмінними протягом його господарської діяльності, а уточнюються на всіх етапах його життєвого циклу [5, с.28].

Система пріоритетних фінансових інтересів підприємства включає: максимізацію його ринкової вартості; зростання рівня доходності власного капіталу підприємства (рівня фінансової рентабельності); достатність фінансових ресурсів на всіх етапах фінансово-економічного розвитку; фінансову стабільність підприємства в процесі його розвитку; фінансову стійкість; високий рівень інвестиційної активності та ефективності інвестицій; безпеку інвестиційної діяльності; позитивний імідж підприємства як контрагента; ефективну нейтралізацію фінансових ризиків; високий інноваційний рівень фінансової діяльності; швидке та ефективне подолання кризових фінансових ситуацій, що виникли [5, с.28-29; 12, с.48].

Досягнення зазначених фінансових інтересів дозволить підприємству забезпечити виконання головної мети функціонування будь-якого суб'єкту господарювання – максимізації прибутку.

Належний стан фінансової безпеки досягається підприємством тільки у випадку узгодженості його фінансових інтересів з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища. Виходячи з цього, забезпечення фінансової безпеки підприємства має розглядатися як процес реалізації заходів щодо недопущення (попередження) можливих фінансових збитків у поточному та перспективному періоді. Фінансових збитків підприємство може зазнати, якщо: система управління фінансово-економічною безпекою підприємства побудована таким чином, що не може передбачати загрозу до її виникнення; менеджмент підприємства неспроможний попередити негативні наслідки виявлених загроз та небезпек; суб'єкти управління фінансовою безпекою намагаються вирішити проблему, але їх дії не призводять до позитивного результату [13].

Згідно до [6, с.298; 7, с.143; 11, с.7] важливим аспектом дослідження механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства є аналіз функцій, які реалізовує цей механізм. До функціональної структури механізму управління фінансовою безпекою можна віднести такі основні функції управління:

- планування, включаючи програмування і прогнозування (розробка оперативних та стратегічних планів, концепцій та програм розвитку, прогнозів);
- організацію і регулювання (вироблення і реалізація управлінських рішень; розробка і використання фінансових інструментів);
- стимулювання (використання економічних та соціально-психологічних методів управління; зростання ефективності праці);
- контроль у складі обліку, аналізу і аудиту (формування контрольно-аналітичної інформації виконання планів, програм; аудит стану фінансової безпеки підприємства).

Управління фінансово-економічною безпекою має здійснюватися за певними правилами і принципами. Аналіз і узагальнення ряду наукових джерел [5, с.77-78; 6, с.69; 7, с.142-143; 9, с.142-143; 10, с.341; 11, с.6] свідчить про те, що виконання завдань і функцій системи фінансово-економічної безпеки здійснюється у разі дотримання ряду основних принципів управління фінансово-економічною безпекою підприємства:

- розроблення системи безпеки на основі й відповідно до чинного законодавства України й нормативних актів із безпеки підприємства; усі прийняті управлінські рішення повинні мати легітимний характер і не суперечити чинному законодавству (принцип законності);
- усі елементи системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства мають бути взаємопов'язані та взаємоузгоджені (принцип системності побудови);
- ефективність роботи системи безпеки має бути вищою від її вартості (принцип економічної доцільності);
- витрати на заходи з ліквідації, нейтралізації чи мінімізації загроз фінансово-економічним інтересам підприємства мають бути меншими, ніж можливі збитки від їх реалізації (принцип ефективності управлінських рішень);
- своєчасне попередження та/або ефективне подолання негативного впливу загроз, при цьому забезпечуючи розвиток підприємства (принцип результативності);
- витрати на попередження та/або подолання загроз повинні бути адекватними їх рівню та обсягу (принцип оптимізації витрат);
- всі заходи щодо безпеки повинні проводитися з використанням сучасних досягнень науки й техніки, надавати надійний захист на певних рівнях безпеки (принцип обґрунтованості);
- системність вирішення питань економічної безпеки із залученням усіх суб'єктів та активів підприємства (принцип комплексності);

- забезпечення збалансованості фінансових інтересів підприємства, окремих його підрозділів і персоналу (принцип збалансованості);
- своєчасність розроблення та вживання заходів із нейтралізації загроз фінансовій безпеці і фінансовим інтересам підприємства; всі дії системи безпеки повинні мати попереджувальний характер, а розробка можливих заходів та алгоритмів дій з безпеки повинна проводитися на ранніх стадіях організації системи безпеки на підставі аналізу моделей загроз, дій конкурентів, об'єктів захисту (принцип своєчасності);
- процес управління фінансово-економічною безпекою підприємства має відбуватися безперервно (принцип безперервності);
- постійний системний моніторинг підрозділами економічної безпеки даних про фінансово-економічний стан підприємства та його аналіз з метою недопущення внутрішніх загроз діяльності підприємства; моніторинг зовнішнього середовища підприємства (у зв'язку з його високим динамізмом та невизначеністю) з метою своєчасного виявлення та ідентифікації загроз фінансово-економічним інтересам підприємства (принцип постійного моніторингу);
- реалізація активних дій та заходів захисту фінансово-економічних інтересів підприємства із використанням нестандартних форм і способів захисту (принцип активності);
- координація заходів щодо забезпечення фінансової безпеки на підприємстві; організація взаємодії заходів зі всіма підрозділами підприємства й здійснення єдиного управління процесом безпеки підприємства, організація взаємодії з державними й правоохоронними органами (принцип координації й взаємодії);
- єдиний підхід до виконання своїх функцій учасниками процесу забезпечення безпеки за координаційної ролі та методичного керівництва з боку підрозділу економічної безпеки підприємства; керування безпекою повинен здійснювати перший керівник підприємства (принцип централізації управління);
- система управління фінансово-економічною безпекою підприємства має бути органічно інтегрована у загальну систему менеджменту та загальну систему управління економічною безпекою підприємства (принцип інтегрованості);
- усі прийняті управлінські рішення не повинні суперечити загальній стратегії фінансово-економічного розвитку підприємства (принцип спрямованості на стратегічні цілі);
- управлінські рішення мають розроблятися з урахуванням об'єктивних економічних законів, на основі глибокого аналізу ситуації із застосуванням наукових методів пізнання (принцип об'єктивності);
- система управління фінансово-економічною безпекою має забезпечувати швидку реакцію на появу реальних та потенційних загроз, своєчасне прийняття відповідних управлінських рішень (принцип оперативності та динамічності);
- кожне управлінське рішення у сфері фінансово-економічної безпеки повинне розроблятися у кількох альтернативних варіантах, враховуючи визначені критерії (принцип варіативності);
- заходи стосовно реагування на загрози фінансово-економічним інтересам підприємства мають розроблятися відповідно до визначених критеріїв (принцип адекватності реагування);
- система управління фінансово-економічною безпекою підприємства, її елементи мусять адаптуватися до зміни чинників зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства (принцип адаптивності);

- розроблені чи прийняті управлінські рішення мають швидко коригуватися, якщо цього вимагає зміна зовнішнього чи внутрішнього середовища підприємства (принцип гнучкості управління);
- необхідність і своєчасність удосконалення системи фінансової безпеки підприємства; здатність системи до розвитку і удосконалення (принцип розвитку і удосконалення);
- створення стимулів для ефективного використання ресурсного потенціалу, запровадження інноваційних проектів; має бути розроблена дієва і ефективна система стимулів та відповідальності посадових осіб за стан фінансово-економічної безпеки підприємства (принцип стимулювання та відповідальності).

Реалізація наведеної системи принципів управління фінансово-економічною безпекою підприємства дає змогу забезпечити виконання мети її організації й реалізацію поставлених задач.

Суб'єкти управління впливають на об'єкти управлінського впливу за допомогою певних методів управління, які розкривають шляхи протидії реальним та потенційним загрозам, небезпекам та ризикам у конкретних умовах та у визначений термін часу і відображають безпосередній стан захищеності підприємства.

Методи механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства досліджуються у ряді наукових праць [5, с.78-80; 6, с.296-297; 13; 14, с.39-41]. Згідно до цих досліджень механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки включає такі методи управління, як: інституційно-правові, адміністративні (організаційно-розпорядчі), економічні, організаційно-технологічні, інформаційні, соціально-психологічні.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки в рамках інституційно-правових методів передбачає: запровадження моніторингу рівня економічної безпеки та її складових, зокрема фінансової безпеки; прогнозування загроз, ризиків та розробку заходів з їх нейтралізації; коригування планових показників діяльності у контексті забезпечення економічної безпеки; розробку системи правил та режимів безпеки; створення інструкцій про матеріальну відповідальність та захист комерційної таємниці; моніторинг законодавства та захист підприємства від дій і рішень органів державного управління; управління інституційними характеристиками безпеки в межах юридичних відносин із контрагентами; реєстрацію документів, прав власності.

За допомогою адміністративних (організаційно-розпорядчих) методів управління відбувається: формування організаційної структури управління фінансово-економічною безпекою; визначення повноважень та відповідальності посадових осіб, розпорядку роботи, порядку дій у тій чи іншій ситуації; регламентування інших дій суб'єктів управління фінансово-економічною безпекою; введення режимів входу/виходу персоналу та відвідувачів; створення перешкод для доступу до охоронного майна.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки економічними методами передбачає: реалізацію заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання господарських ресурсів; оцінку рівня сучасності та продуктивності матеріально-технічної бази, пошук резервів її покращення; підвищення рентабельності активів та конкурентоспроможності підприємства; фінансування заходів із прогнозування розвитку ринкової кон'юнктури, інституціонального регламентування фінансово-господарської діяльності та ресурсного забезпечення.

Організаційно-технологічні методи спрямовані на підвищення ефективності управління безпекою шляхом впровадження на підприємстві міжнародних систем управління якістю.

Інформаційні методи передбачають створення механізму оперативного реагування на загрози інформаційній безпеці та поширення негативної інформації про

підприємство. Заходами щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки даною групою методів виступають: аналіз, облік комерційної інформації; створення надійної системи захисту інформації та каналів її проходження; використання сучасних технологій захисту інформації (систем кодування і шифрування).

Застосування соціально-психологічних методів передбачає: реалізацію заходів матеріального стимулювання; створення ефективної системи морального заохочення працівників; підбір кадрів з урахуванням психологічних характеристик працівників; діагностику психоемоційного стану працівників; підтримку ініціативи; забезпечення перспективного соціального й професійного росту; інформування про результати праці; укладання договорів, взаємних зобов'язань, об'єднання інтересів працівників; бесіди, пропаганду та агітацію, призначені для поширення і роз'яснення політики керівництва у сфері фінансової безпеки; розробку правил поведінки; створення атмосфери корпоративного духу; формування сприятливого морально-психологічного клімату в колективі; формування неформальних комунікацій.

В управлінні фінансово-економічною безпекою підприємства необхідне застосування всіх зазначених груп методів управлінського впливу, які реалізуються комплексно, безперервно та оперативно.

Управління фінансовою безпекою неможливо без відповідної організаційної структури. Головними чинниками, які визначають організаційну структуру управління фінансово-економічною безпекою на підприємстві, виступають: вид економічної діяльності підприємства; його організаційно-правова форма; характеристики ринку, на якому діє підприємство (рівень та методи конкуренції, особливості попиту тощо) та його ринкова позиція (частка ринку, рівень конкурентоспроможності та ін.); обсяг фінансово-економічної діяльності підприємства; головні види фінансово-економічної діяльності підприємства; досягнутий рівень фінансово-економічної безпеки; наявність та кількість регіональних відділень; кількість та професійно-кваліфікаційний рівень працівників; можливість фінансового забезпечення функціонування системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства; стиль керівництва (менеджменту); погляди власників та керівників підприємства на необхідність та принципи побудови системи управління фінансово-економічною безпекою тощо [5, с.101-102].

Однією зі складових механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства є нормативно-правове забезпечення управлінських рішень. Правове забезпечення вітчизняних підприємств включає Закони України «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про інформацію», «Про державну таємницю», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на зазначення походження товарів», а також кодекси України, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів України, накази та положення міністерств та відомств, статутні документи підприємств, інструкції, нормативи, методичні вказівки, пояснення тощо. За їх допомогою здійснюється регулювання фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Призначення інформаційного забезпечення у механізмі управління фінансовою безпекою підприємства полягає у своєчасному формуванні та видачі достовірної та повної інформації для прийняття управлінських рішень. Інформація в системі забезпечення економічної безпеки підприємства є предметом аналізу і одночасно продуктом кінцевої праці. Вхідні дані аналізуються, переробляються і передаються далі у вигляді службової інформації, рекомендацій, звітів, рішень. Обмін інформацією здійснюється в тому вигляді і тими способами, які передбачені правилами внутрішнього документообігу на підприємстві. Обмін інформацією між учасниками системи забезпечення економічної безпеки здійснюється за допомогою інформаційної системи.

Для формування інформаційного забезпечення і його ефективного застосування на підприємстві в процесі організації економічної безпеки, необхідно: визначення мети, задач, функцій всієї системи управління підприємством; виявлення руху інформації на підприємстві та формування схем інформаційних потоків; удосконалення системи документообігу; створення інформаційно-логічних моделей, які відображають взаємозв'язок інформації; створення масивів інформації у вигляді інформаційних баз даних тощо.

Висновки. Фінансово-економічна безпека виступає як основний елемент і чинник формування економічної безпеки підприємства. Забезпеченню фінансової безпеки повинна приділятися особлива увага на кожному підприємстві.

Наявність великої кількості загроз вимагає розробки та реалізації дієвих заходів із забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є невід'ємною частиною системи його економічної безпеки, що базується на певних завданнях, функціях і принципах; передбачає використання системної сукупності методів, інструментів та конкретних заходів їх реалізації, які необхідно використовувати не розрізнено, а у поєднанні, комплексно і оперативно.

Подальших досліджень потребують питання щодо розробки алгоритму дій керівників різних рівнів та менеджерів підприємства, який не дав би підприємству можливості опуститися за критичну межу і втратити свою економічну незалежність.

Література

1. Ареф'єва, О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки [Текст] / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1 (91). – С. 98–103.
2. Орлик, О. В. Економічна безпека підприємства: властивості, стратегія та методи забезпечення [Текст] / О. В. Орлик // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : у 2 т. : колективна моногр. – Дніпропетровськ : "ФОП Дробязко С.І.", 2014. – Т. 2. – С. 176–182.
3. Кракос, Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств [Текст] / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 1 (1). – С. 86–97.
4. Ляшенко, О. М. Специфічні властивості фінансової безпеки підприємства [Текст] / О. М. Ляшенко // Управління проектами та розвиток виробництва : зб. наук. праць. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. – № 4 (44). – С. 27–32.
5. Мойсеєнко, І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства [Текст] / І. П. Мойсеєнко, О. М. Марченко. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – 380 с.
6. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення [Текст] : монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук ; за ред. Т. Г. Васильціва. – Львів : Ліга-Прес, 2012. – 386 с.
7. Судакова, О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства [Текст] / О. І. Судакова // Економічний простір. – 2008. – № 9. – С. 140–148.
8. Орлик, О. В. Напрямки формування надійної системи економічної безпеки суб'єктів господарювання [Текст] / О. В. Орлик // Соціально-економічні аспекти розвитку економіки та управління : міжнар. наук.-практ. конф., 16-17 січня 2014 р. : матеріали конф. – Дніпропетровськ : "ФОП Дробязко С.І.", 2014. – С. 306–309.
9. Мойсеєнко, І. П. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства [Текст] / І. П. Мойсеєнко, О. О. Шолок // Науковий вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.02. – С. 141–146.
10. Клименко, Т. В. Основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання [Текст] / Т. В. Клименко // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2011. – № 4 (58). – С. 340–343.
11. Горячева, К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства [Текст] : автореферат дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / К. С. Горячева ; Київський нац. ун-т технологій та дизайну. – К., 2006. – 17 с.
12. Бланк, И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия [Текст] / И. А. Бланк. – К. : Эльга : Ника-Центр, 2004. – 784 с.
13. Орлик, О. В. Фінансово-економічна безпека підприємства та підходи до її забезпечення [Електронний ресурс] / О. В. Орлик // Інформаційна та економічна безпека : матеріали Міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції. – Х. : ХІБС УБС НБУ, 2014. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Систем. вимоги: Pentium ; 512 Mb RAM ; Windows XP, 7, 8 ; Adobe Acrobat Reader 5.0 – 10.0. – Назва з екрану.
14. Орлик, О. В. Методи управління фінансово-економічною безпекою [Текст] / О. В. Орлик // Сборник научных трудов SWorld. – Иваново : ООО "Научный мир", 2014. – Т. 28, Вып. 1. – С. 37–41.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2015

© Орлик О. В..

References

1. Arefieva, O. V., & Kuzenko, T. B. (2009). Ekonomichni osnovy formuvannia finansovoi skladovoi ekonomichnoi bezpeky. *Aktualni problemy ekonomiky*, 1(91), 98–103.
2. Orlyk, O. V. (2014). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: vlastyvoli, stratehiia ta metody zabezpechennia. *Ekonomichna bezpeka v umovakh hlobalizatsii svitovoi ekonomiky*. Dnipropetrovsk: FOP Drobiazko S.I., 176–182.
3. Krakos, Yu. B., & Razhon, R. O. (2008). Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky*, 1(1), 86–97.
4. Liashenko, O. M. (2012). Spetsyfichni vlastyvoli finansovoi bezpeky pidpriemstva. *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva*, 4(44), 27–32.
5. Moiseienko, I. P., & Marchenko, O. M. (2011). *Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva*. Lviv.
6. Vasylytsiv, T. H., Voloshyn, V. I., Boikevych, O. R., & Karkavchuk, V. V. (2012). *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia*. Lviv: Liha-Pres.
7. Sudakova, O. I. (2008). Stratehichne upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva. *Ekonomichniy prostir*, 9, 140–148.
8. Orlyk, O. V. (2014). Napriamky formuvannia nadiinnoi systemy ekonomichnoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia. *Sotsialno-ekonomichni aspekty rozvytku ekonomiky ta upravlinnia*, 306–309.
9. Moiseienko, I. P., & Sholok O. O. (2011). Mekhanizm upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. Zbirnyk naukovo-tekhnichnykh prats*, 21.2, 141–146.
10. Klymenko, T. V. (2011). Osnovni elementy mekhanizmu zabezpechennia finansovoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia. *Visnyk ZhDTU. Serii: Ekonomichni nauky*, 4(58), 340–343.
11. Horiacheva, K. S. (2006). *Mekhanizm upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstva*. Kyiv.
12. Blank, I. A. (2004). *Upravlenie finansovoy bezopasnostyu predpriatiia*. Kiev: Elga, Nika-Tsentr.
13. Orlyk, O. V. (2014). Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstva ta pidkhody do yii zabezpechennia. *Informatsiina ta ekonomichna bezpeka*. Kharkiv.
14. Orlyk, O. V. (2014). Metody upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu. *Sbornik nauchnykh trudov SWorld*. 28(1), 37–41.

Received 20.03.2015

© Orlyk O. V.